

Ο Άγιος Ιωάννης με τον χρωστήρα του Κόντογλου και την πένα του Παπαδιαμάντη

/ [Ορθόδοξες Προβολές](#)

Μετά την Παναγία, **ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος είναι τό πιο σημαντικό πρόσωπο τής βυζαντινής ζωγραφικής**, κι ή εικόνα του συνοδεύει πάντοτε τήν εικόνα του Χριστού, ό Όποιος τόν είχε κατατάξει ως τόν «μείζονα έν γεννητοίς γυναικῶν» (Ματθ. ια΄ 91).

Πράγματι, **στή συνείδηση τῶν πιστῶν τό πρόσωπο του Τιμίου Προδρόμου περιβάλλεται από βαθύ σεβασμό** αλλά καί δέος.

Ή υπερβολικά άσκητική κι έρημική ζωή του, ό άφοβος δημόσιος έλεγχος του Ήρώδη, πού είχε σαν αποτέλεσμα τόν αποκεφαλισμό του, ό ρόλος του ως τελευταίου προφήτη τής Παλαιάς Διαθήκης καί πρώτου τής Καινής καθώς καί ό στενός σύνδεσμός του μέ τόν Χριστό, πού τόν έκανε νά Τόν αναγνωρίσει ήδη μέσα από τήν κοιλιά τής μητέρας του, συνήργησαν ώστε νά κάνουν τόν άγιο Ιωάννη πρόσωπο έξαιρετικά πρόσφορο σέ ύμνογραφικά καί ζωγραφικά θέματα.

Ύπάρχουν **διάφοροι εικονογραφικοί τρόποι καί τύποι** για τήν απεικόνισή του. Ό πιο σπουδαίος είναι αυτός κατά τόν όποίο ό Βαπτιστής ζωγραφίζεται όλόσωμος

πάνω σέ βράχια, στραμμένος πρός τόν Χριστό, μέ τό εἰλητάριο ἀνοικτό στό ἕνα χέρι καί μέ τό ἄλλο, τό δεξιό νά εὐλογεῖ. Ἔχει «τούς βοστρύχους τῆς κεφαλῆς ἀναπεπταμένους καί φρίσσοντας» κατά τήν ἔκφραση τοῦ Παπαδιαμάντη.

Ὁ ἅγιος **Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής** εἶναι ἡ **πιό ἀποπνευματωμένη** μορφή τῆς βυζαντινῆς ἀγιογραφίας.

Ἰστορεῖται σύμφωνα μέ τήν παράδοση ὡς «πτηνόν τῆς ἐρήμου». Μία εἰκόνα του, ἱστορημένη ἀπ' τό χέρι καί τόν κάλαμο ἑνός ἀγίου, τοῦ ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἦτον κατά τήν σωματικήν θεωρίαν ἄγριος καί φοβερός καί ἀνόμοιος μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, διά τήν πολυχρόνιον ἐν ταῖς ἐρήμοις διατριβήν· αὐτός εἶχε τά μαλλία τῆς κεφαλῆς πεπυκνωμένα καί ἀκτένιστα· αὐτός εἶχε κεκαυμένον ὑπό τοῦ ἡλίου τό πρόσωπον· αὐτός ἦτον λεπτός εἰς τό σῶμα, καί τόσον λεπτούς εἶχε τούς βραχίονας καί τά πλευρά, ὥστε ἐφαίνοντο ὡς ἀράχνη καί τά σκέλη του ἐπαρομοίαζαν μέ τά σκέλη τῶν ἀκρίδων· ἡ ὁμιλία του ἦτον τραχεῖα ἐν ταυτῷ καί γλυκεῖα· τραχεῖα μέν διά τό ὄνειδιστικόν, γλυκεῖα δέ διά τό κήρυγμα τῆς μετανοίας· διότι ἔλεγε πρός τούς Ἰουδαίους : “γεννήματα ἐχιδνῶν” (τοῦτο εἶναι τό τραχύ καί ἄγριον), “ποιήσατε καρπούς ἀξίους τῆς μετανοίας” (τοῦτο εἶναι τό γλυκύ καί πράον τῆς ὁμιλίας). Καί διά νά εἴπω καθολικῶς, καθώς ἦτον ἡ τροφή τοῦ Ἰωάννου μέλι ἄγριον, οὕτω καί ἡ διδασκαλία του ἦτο σμιγμένη μέ γλυκύτητα καί μέ σκληρότητα».

Ἀκριβῶς σ' αὐτή τήν παράδοση τῶν ἁγίων Πατέρων στηρίζεται καί ἡ σημερινή ὀρθόδοξη ἀγιογραφία πού εἰκονογραφεῖ τόν ἅγιο Πρόδρομο. **Ἕνας ἀπό τούς γνησιότερους ἐκπροσώπους αὐτῆς τῆς παράδοσης εἶναι καί ὁ Φώτης Κόντογλου**, ὁ ὁποῖος στό ἔργο του «Ἐκφρασις τῆς Ὁρθοδόξου Εἰκονογραφίας» (Ἀθήνα 1960), ἱστορεῖ τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Βαπτιστή ὡς ἐξῆς:

«Ἰσταται ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν, ὡς ἄγριον ὄρνεον, πτερωτός, μέ λεπτούς πόδας, φορῶν κατάσαρκα μηλωτήν ἐκ δέρματος καμήλου, κοντήν ἕως ὀλίγον κάτω ἀπό τό γόνατον, καί ἐπάνωθεν αὐτῆς εἶναι τυλιγμένος εἰς ἱμάτιον λαδοπράσινον. Ἡ κεφαλή του εἶναι ἀναμαλλιασμένη ὡσάν ἄγριος πρίνος... Οἱ ὀφθαλμοί περίλυποι, μακράν ἀτενίζοντες, τό στόμα μελαγχολικόν. Ἡ ἔκφρασις του εἶναι αὐστηρά, μετά μειλιχίας ἐγκαρτερήσεως. Ἡ κόμη, πολυπλόκαμος πίπτει ἐπὶ τῶν ὤμων. Τά καλάμια τῶν χειρῶν καί τῶν ποδῶν εἶναι ἄσαρκα, ὡσάν τῶν πτηνῶν. Τό πρόσωπόν του εἶναι λιπόσαρκον καί μελαμψόν ἀπό τόν καύσωνα τῆς ἐρήμου, τά μαλλιά του καί τά γένεια του ἔχουν τάς τρίχας ἡγριωμένας ἀπό τήν κακοπάθειαν καί τόν ἄνεμον, τό ὄμμα του σκληρόν καί πλήρες ἐγκαρτερήσεως. Ἡ μύτη του γυριστή, τά μηλομάγουλά του ἐξέχοντα, βαθυμάγουλος, μακρολαιμός, μέ τό στήθος του γυμνόν, ὅπου ξεχωρίζουν τά κόκκαλα κάτω ἀπό τό μελαψόν δέρμα. Μέ τήν δεξιάν κάμνει τό σχῆμα τῆς εὐλογίας καί μέ τήν ἀριστεράν κρατεῖ κοντάρι μέ σταυρόν καί εἰλητάριον ἀνοικτόν, τό ὁποῖον εἶτε λέγει «Ἴδε ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ αἵρων τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» εἶτε, ὅταν παρουσιάζεται κηρύττων στήν ἔρημο, «Μετανοεῖτε, ἤγγικε γάρ ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν»... Εἰς τήν δεξιάν γωνίαν τῆς εἰκόνης, ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν, εὐρίσκεται δοχεῖον, μέσα εἰς τό ὁποῖον εἶναι ἡ κομμένη κεφαλή του, εἰς δέ τήν ἀριστεράν ἕνα ἄγριον δένδρον, μία δρυς... καί ἀνάμεσα εἰς τά κλωνάρια τῆς φαίνεται σφηνωμένη μία ἀξίνη, ὅπου συμβολίζει τά λόγια τοῦ προφήτου: «Ἦδη δέ καί ἡ ἀξίνη πρός τήν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται...» (Ματθ. γ' 10). Εἰς τούς ὤμους του εἶναι φυτρωμένες ἄγριες πτέρυγες ἀετοῦ, κατά τό προφητικόν ρῆμα ὅπου λέγει: «Ἰδοὺ ἐγώ ἀποστέλλω τόν ἄγγελόν μου πρό προσώπου σου, τοῦ κατασκευάσαι τήν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου» (Μάρκ. α' 2). Αἱ πτέρυγες αὗται συνεργοῦν εἰς τό νά φαίνεται τό ἱερόν τοῦτο πτηνόν πλέον ὑπερφυές».

Σ' αυτόν τόν εικονογραφικό τύπο συνδυάζονται μοναδικά ή «άπαθής σφοδρότητα» καί ή «άσάλευτη κίνηση», ή ζέση καί ό ζήλος τοῦ προφητικοῦ πνεύματος καί ή οὐράνια ήρεμία, ἀποτέλεσμα τῆς σφραγίδας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. **Μέσα στήν πολύβουη Ἀθήνα, νιώθοντας μόνος καί ξένος, ἕνας ἄλλος μεγάλος τῶν γραμμάτων μας, ό κυρ-Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ζωντανός** φορέας τῆς γνήσιας ὀρθόδοξης παράδοσής μας ἐπίσης, ἀναζητεῖ τήν παρηγοριά τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου, ὅπως τόν ἔζησε στό νησί του, τή Σκιάθο. Ἔτσι «κεντάει μέ στίχους» τόν πόνο καί τήν ἐπίκλησή του σέ δύο ποιήματα: «Στόν Πρόδρομον στόν Ἀσέληνο», ἕνα ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου πού δέν τό ἔβλεπε οὔτε ό ἥλιος οὔτε ή σελήνη (εἶναι ό «Ἀη Γιάννης ό Κρυφός», πού ἀναφέρεται στή «Φόνισσα») καί «Στόν Πρόδρομον τοῦ Κάστρου». **Παραθέτουμε ἀποσπάσματα** καί ἀπό τά δύο ποιήματα:

Στόν Πρόδρομον στόν Ἀσέληνο

Πίσω στόν Ἀσέληνο, στό ρέμα
ὅπου σταλάζουν τά ὄρη γλυκασμόν καί τό δάσος ὅλον φαίνεται ἔμψυχον ἀπ' τό
πλῆθος τῶν κοσσυφιδῶν ὅπου λαλοῦν·
πάν' ἀπ' τόν ἀσέληνο γιαλό,
στόν κατήφορο πού φέρνει κατά τήν ἄμμο,
ἐκεῖ λάμπει τό μικρό, παλαιό Μοναστηράκι

μέ τήν ἐκκλησία του τήν ἁγιασμένη.
Ἐκεῖ ἡ χάρις τοῦ τιμίου Προδρόμου ἐπισκιάζει·
τῆς Ἑλισάβετ καί τοῦ Ζαχαρίου ὁ βλαστός,
ὁπού ἐβλάστησε στό γῆρας καί τήν στείρωσιν,
ἐκεῖ ἀνθεῖ καί θάλλει κ' εὐωδιάζει.

.....
Ἀπό τήν ἐρημία σου, Ἄι μου Γιάννη,
πού ἤχησε τό πάλαι ἡ φωνή σου,
θυμήσου μας κ' ἐμᾶς κ' ἐμᾶς λυπήσου
πού λυώνομε μέσα σέ μιά ἐρημία
γεμάτη ἀπό πληθυσμόν ἀνθρώπινον.

Στόν Πρόδρομον τοῦ Κάστρου

Κατόπι στήν ἀρμάθα τῶν γραιῶν,
στήν ἀλυσίδα τῶν νυφάδων,
στῶν παιδιῶν τό σύννεφο
ἤθελα νά τρέξω κ' ἐγώ,
νά περπατήσω ὥρες καί νά φτάσω.
Νά ἔλθω νά τ' ἀφιερώσω στόν ναόν σου,
«Ἀπ' ὅλους τούς πειρασμούς
καί τά δαιμόνια
ἀπό τούς πυρετούς καί τά τελώνια
ὦ, φύλαττε τήν ποίμνην σου,
Κυρίου Πρόδρομε».
Πινάκι καί τρυβλίον στολισμένο,
δέν ἔχω νά σοῦ φέρω, δέν σοῦ ἔφερα,
μ' ὀλίγους στίχους μόνον
τό λευκόν χαρτί ἐκέντησα.
Θεράπευσε κ' ἐμέ τόν δοῦλον σου
ἀπό τόν πυρετόν, Κυρίου Πρόδρομε.

π.

**ἀπό τό περιοδικό «Ἡ Δράση μας»
τεύχ. Ἰανουαρίου 2019**

ΠΗΓΗ: xfd.gr